

УДК 343

Боднар А.А.

студ. гр. Ю-119м НУ «Запорізька політехніка»

МИРНЕ ВИРІШЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ СПОРІВ

Територіальні спори є достатньо важливою проблемою сучасного міжнародного права та світової політики. Вони зачіпають життєво важливий елемент держави, її територію, можливо саме тому територіальні спори досить часто переростають у небезпечні військові конфлікти. У таких конфліктах кожна із сторін посиляється на свої права у сфері самооборони, недоторканності території тощо. Звичайно, в однієї зі сторін ці права удавані по відношенню до певної території. Встановлення цього останнього факту має суттєве значення для визначення правомірності дій тієї чи іншої сторони. А для цього, в свою чергу, провідне значення має правильна оцінка територіального спору, що допомагає третій стороні (державам, міжнародним організаціям) визначити правильне відношення до сторін, між якими виник спір територіального характеру.

Хоча поняття «міжнародний спір» нормативно не закріплено, міжнародні судові органи у своїй практиці орієнтуються на визначення міжнародного спору, надане Постійною палатою міжнародного правосуддя у справі Греція проти Сполученого Королівства (1924 р.). Деякі вчені визначають територіальний спір як спір між державами з приводу юридичної приналежності певної території.

Суб'єктами територіального спору можуть бути тільки держави. Спір між індивідом та державою не ставить питання про державну приналежність території і через це не є територіальним спором. Також не є територіальним спором боротьба нації за здійснення права на самовизначення та створення незалежної держави на певній території. Оскільки міжнародні організації не мають власної території, вони також не можуть бути суб'єктами територіального спору.

Можна виділити наступні елементи міжнародного територіального спору: об'єкт, предмет та суб'єкт. Об'єктом міжнародного територіального спору є державна територія, а предметом є ті суперечності, що виникають між сторонами і в яких проявляється міжнародно-правова сутність

спору. Суб'єктами територіального спору можуть бути тільки держави. Спір між індивідом та державою не ставить питання про державну приналежність території і через це не є територіальним спором. Також не є територіальним спором боротьба нації за здійснення права на самовизначення та створення незалежної держави на певній території.

Врегулювання міжнародних територіальних спорів, зазвичай, здійснюється на основі комплексного застосування різноманітних механізмів мирного вирішення. Виділено два основні механізми мирного вирішення міжнародних територіальних спорів – дипломатичний та судовий. Результатом застосування механізмів мирного вирішення міжнародних територіальних спорів є укладання угоди між сторонами або винесення рішення органами, які мають відповідну юрисдикцію.

Більшість міжнародних територіальних спорів вирішуються за допомогою дипломатичних засобів мирного врегулювання, до яких відносять: переговори, консультації, обстеження, примирення, добрі послуги, посередництво. Проте, мирне вирішення міжнародних спорів за допомогою дипломатичних засобів знає значного політичного впливу, і тому знаходиться на межі права та політики. Ефективність застосування дипломатичної форми вирішення міжнародних спорів залежить від ряду факторів, основним серед яких є політична воля держав - сторін спору. Якщо сторони не змогли дійти згоди щодо вирішення міжнародного територіального спору за допомогою дипломатичних засобів, доцільним є застосування судового механізму вирішення.

Територіальний спір може бути передано для вирішення до Міжнародного Суду чи арбітражу, який встановлює на чий стороні право, й таким шляхом вирішує питання приналежності даної території. Проте ніякий суд чи арбітраж не може вирішувати питання про те, щоб певна територія, що юридично належить одній державі, була передана іншій державі. Інша справа, якщо оспорується сама юридична приналежність території.

У контексті практики МС ООН щодо вирішення міжнародних територіальних спорів здійснено систематизацію аргументації та концепцій, якими послуговується суд при вирішенні міжнародних територіальних спорів. Відзначимо, що при вирішенні міжнародних територіальних спорів у МС ООН, пріоритетним питанням є наявність певної міжнародної угоди або іншого документа, який би свідчив про визнання сторонами спільних кордонів (зокрема, справа Лівія / Чад про територіальний спір 1990 р.). У разі відсутності такого документа, суд встановлює можливість застосування у певній справі принципу «*uti possidetis*» (зокрема, справа Буркіна Фасо / Малі про прикордонний спір 1986 р.). На основі аналізу практики МС ООН було встановлено, що у більшості справ, у яких предметом спору є територія держав – колишніх колоній, застосовувався саме цей принцип. Коли справа

не стосується постколоніальних кордонів і між сторонами не було укладено міжнародного договору, який би встановлював лінію кордону, суд найімовірніше буде ґрунтувати своє рішення на здійсненні ефективного контролю. У таких справах тривалість і характер ефективного контролю має для суду вирішальне значення. Таким чином, при вирішенні міжнародних територіальних спорів МС ООН надає перевагу аргументам, які ґрунтуються на нормах міжнародних договорів, доктрині «*uti possidetis*», верховенство закону та концепції ефективного контролю.